

Kartverket
Christian Mathiesen
Postboks 600 Sentrum
3507 HØNEFOSS

Deres ref.
11/04460-180

Vår ref.
24/308-4/LLH

Dato
23.10.2024

Lyngdal kommune – navnesak 2023/408 – Skomrag/Skomrak – tilråding

Innledning

Kartverket har reist navnesak på gårdsnavnet *Skomrag/Skomrak* og avledede navn i Lyngdal kommune. Kommunen har gjennomført høringsrunde, og har fått inn to høringsinnspill. Disse er sendt til Språkrådet sammen med uttalelse fra kommunens navnekomité.

Høringsuttalelser

- Christen Risholt ønsker skrivemåten *Skomrak* i samsvar med uttalen.
- Tor Øyvind Oftedal mener at *Skomrag* er det mest naturlige navnet.

Kommunen ønsker skrivemåten *Skomrag*, som «samsvarer best med den lokale dialekten, og bruken til familier med tilknytning til stedet».

Saksopplysninger

Se Kartverkets navnesaksskjema for skrivemåter i kart og eldre matrikler. Navnet er ikke registrert i Språkrådets registreringsverktøy. Herredsregisteret har registrert uttalen /skøm`rák/ (1953) i Lyngdal. Bustadnamnregisteret (1959) har registrert uttalen /skøm`mra/ for gnr. 41 og /skåmm`ra/ for gnr. 173.

Norske Gaardnavne har oppslagsformene *Skomrag ytre* og *Skomrag indre* og uttalen /ská`mmra/. Eldre skrivemåter er *Schamerag* (1612), *Yttre Schomroeg* (1668) og *Yttre Schomroch* (1723) for gnr. 41, og *Indre Schombrach* (1668) og *Schomrach* (1723) for gnr. 173. «Maaske *Skømmrák eller *Skømmurák, af Adj. skammr, kort, og rák n., Kvægvei, eller Græsgang, hvorpaa Kvæg drives».

Det ble i 1997 gjort vedtak om naturnavnene *Indre Skomragbukta* og *Ydre Skomragbukta*, bruksnavnet *Skomrag indre* (173/1 og 173/2) og gårdsnavnet og navnegårdsnavnet *Skomrag* (gnr. 173). Det ble ikke gjort vedtak om gårdsnavnet *Skomrak ytre* eller naturnavnet *Skomrakheia*. Adressenavnet *Skomraglia* står som vedtatt med statusdato fra 1991.

Postadresse

Postboks 1573 Vika
NO-0118 Oslo

Besøksadresse

Observatoriegata 1 B
NO-0254 Oslo

Sentralbord

+47 22 54 19 50

E-post

post@sprakradet.no
Internett
www.spraakradet.no

Organisasjonsnummer

971 527 404

Diskusjon og tilråding

Ut fra de innkomne høringsuttalelsene kan det se ut til at den tradisjonelle uttalen, med bortfall av konsonanten i sisteleddet, ikke lenger er i bruk. Dette er likevel uvisst, og vi har fått opplysninger som kan tyde på det motsatte, altså at uttalen ennå forekommer. Det synes likevel lite tilrådelig å anbefale en skrivemåte *Skomra*, siden den ville vært et markert brudd med de tradisjonelle skrivemåtene (*Skomrak/Skomrag*), og fordi den ville skygget for navnets mulige meningsinnhold og dermed vært i strid med formålsparagrafen i stedsnavnloven.

Etterleddet er i *Norske Gaardnavne* forklart som «rák n., Kvægvei, eller Græsgang, hvorpaa Kvæg drives», og denne synes ganske sannsynlig. Det som synes å være samme ordet, finner vi normert i Bokmålsordboka og Nynorskordboka (*rak*, n.), men da med en noe annen betydning ('det å reke, vrakgods'), selv om det historiske opphavet er det samme (verbet *reka*). Uansett betydning må vi nok regne appellativet (substantivet) *rak* som mindre og lite kjent i dag, selv om det altså står i ordbøkene. Det er dermed ingen sterk grunn til at etterleddet må skrives slik det er normert.

Siden vokalen i etterleddet var lang, er det rimelig at den etterfølgende konsonanten på et tidspunkt ble lenisert, altså fikk overgang fra hard til såkalt bløt konsonant ($k > g$). Den overgangen er i *Norske Gaardnavne* notert i navn med det som trolig er samme etterleddet: «ví:´rag» (Virak i Sirdal) og «ma´nneråg» (Manneråk i Lindesnes). Det er dessuten rimelig å vente at konsonanten i neste omgang kunne falle bort når den stod i navneledd med sekundært trykk, jf. for eksempel uttalene «tå`neví» og «ha`llanví» (*Tånevig* og *Hallandvik* i Kristiansand) i *Norske Gaardnavne*. De utfyllende reglene for skrivemåten av stedsnavn (punkt 3.4) gir mulighet for å gjengi «Stemt konsonantuttale»: «I område med uttalen *b, d, g* for *p, t, k* kan *b, d, g* nyttast (*djub, flad, vig*)». I dette tilfellet er det likevel bare en antakelse om at etterleddet har hatt stemt konsonantuttale i den nedarva uttalen, siden dagens uttale /skommra:g/ må regnes som nyere, påvirket av skrift. Det samme gjelder dagens eventuelle uttale /skommra:k/. Som det fremgår av de eldre skrivemåtene (jf. Kartverkets oppstartsbrev og *Norske Gaardnavne*) er det ingen entydig skrifttradisjon for navnet, og det er da årsaken til at det kan være to forskjellige skriftpåvirkede uttaler i bruk i dag.

Hovedregelen i stedsnavnloven er at skrivemåten skal ta utgangspunkt i den nedarvede lokale uttalen, forutsatt at denne uttalen fortsatt er i levende bruk. Denne regelen er vanskelig å følge i denne saken, siden den eldste uttalen tilsynelatende er gått ut av bruk, og dagens uttale varierer. De varierende skrivemåtene gjør at heller ikke skrifttradisjonen kan tillegges avgjørende vekt i saken. En skrivemåte *Skomrák* vil tydeligst vise navnet mulige opphav, men har ingen tradisjon i skrift, er ikke ønsket lokalt, og uttalen /-rák/ er kun belagt i én av uttaleopplysningene. Både *Skomrak* og *Skomrag* vil være innenfor regelverket – *Skomrak* ligger nærmest gjeldende rettskrivning, men de utfyllende reglene for skrivemåten av stedsnavn åpner for å bruke *b, d, g* for *p, t, k* i samsvar med uttalen, noe som også kan gjøre seg gjeldende selv om det ikke er en nedarva uttale i vanlig forstand.

Det er altså noe utfordrende å gi en entydig og klar tilråding, og dermed har vi ikke tilstrekkelig grunnlag for å overprøve de vedtakene som ble gjort i 1997 (med unntak av *Skomrag indre*, og det foranstilte leddet *Ydre*, se nedenfor), snarere synes det rettest å legge disse til grunn.

Ut ifra denne vurderingen tilrår vi skrivemåten **Skomrag** for navnegårdsnavnet i samsvar med ønsket fra kommunen og den ene av de to innkomne høringsuttalelsene. For de avledede gårds- og bruksnavnene tilrår vi **Ydre Skomrag** og **Indre Skomrag** med foranstilt tilleggsord i samsvar med vanlig navnelaging. Høringsuttalelsene som har kommet inn sier ikke noe om skrivemåten *ytre/ydre*, men vi tilrår skrivemåten *Ydre* med bløt konsonant i samsvar med *Skomrag*. Skrivemåten *Ytre* vil imidlertid også være innenfor regelverket ettersom den er rettskrivningsform. For naturnavnene tilrår vi skrivemåtene **Ydre Skomragbukta**, **Indre Skomragbukta** og **Skomragheia**. For adressenavnene tilrår vi skrivemåtene **Gamle Skomragvei** og **Skomraglia**.

Vennlig hilsen

Rune Røsstad
Navnekonsulent

Daniel Gusfre Ims
avdelingsdirektør

Line Lysaker Heinesen
rådgiver

Brevet er elektronisk godkjent og sendes uten underskrifter.

Mottakere:

Kartverket

Postboks 600
Sentrum

3507

HØNEFOSS

Kopi til:

Rune Røsstad